

Burkhard Olschowsky

Wprowadzenie do wydania niemieckiego

Enno Meyer, nauczyciel licealny z Oldenburga, był jednym z pionierów porozumienia i pojednania Niemców z Polakami i Niemców z Żydami. Prezentowana książka jest wynikiem warsztatów poświęconych życiu i pracy Enno Meyera, które odbyły się 8 i 9 października 2015 r. w Instytucie Federalnym ds. Kultury i Historii Niemców w Europie Środkowo-Wschodniej w Oldenburgu. Współorganizatorami były Europejska Sieć Pamięć i Solidarność w Warszawie oraz Towarzystwo Niemiecko-Polskie w Oldenburgu. Do udziału w warsztatach, mających na celu zebranie informacji i dyskusję o Enno Meyerze, zaproszono naukowców, a także świadków historii i osoby znające go osobiście. Ówcześni uczestnicy i uczestniczki w większości prezentują swoje teksty również w tym tomie.

Dyskusja panelowa podczas warsztatów z byłymi kolegami z pracy Enno Meyera, moderowana przez Burkharda Olschowsky'ego. Od lewej: Rolf Pottebaum, Hans-Jürgen Lorenz, Burkhard Olschowsky, Werner Broll i były uczeń Meyera, Uwe Hoffmann

Niniejsza publikacja zawiera dość nietypowe sposoby ujęcia biografii Enno Meyera, bowiem łączy ona w sobie różne rodzaje tekstów. Oprócz naukowych artykułów Stefana Gutha, Wolfganga Jacobmeyera, Thomasa Strobela i Burkharda Olschowsky'ego w tomie znajdują się teksty Krzysztofa Ruchniewicza i Dietera Goertza, które łączą w sobie wspomnienia świadka historii z podejściem naukowym, a także rozdziały oparte na pamięci kolegów i uczniów Meyera nauczyciela. Prezentowane są tu także wspomnienia jego najstarszej córki Elisabeth oraz synów, Martina i Borcharda Meyerów-Renschhausenów.

Dzięki wyjątkowej wiedzy członków rodziny ich wspomnienia tworzą autentyczne, osobiste ujęcie postaci znajdującej się w centrum naszego zainteresowania. Jednocześnie wspomnienia te są w nieunikniony sposób selektywne. Z zarysowanej powyżej różnorodności gatunków literackich wynika pewne pozytywne napięcie, które z pewnością ma wpływ na zwiększenie zawartości informacyjnej tego tomu, ponieważ każdy rozdział na swój sposób przedstawia poszczególne fazy lub aspekty życia Enno Meyera. Połączenie naukowej perspektywy z osobistymi wspomnieniami umożliwiło osiągnięcie bardzo szczegółowego opisu. W tym przypadku jest to istotne ze względu na niewielką liczbę źródeł pisanych.

Celem tomu nie jest przedstawienie spójnej biografii. Tworzy on raczej na podstawie różnych źródeł rodzaj biograficznej mozaiki, z której można odczytać, jaką osobą był Enno Meyer. Wymaga ona przy tym stałej refleksji nad współzależnością między ograniczeniami strukturalnymi, na które był on narażony, a jego indywidualnymi skłonnościami i możliwościami¹.

Interesujące jest przy tym to, jakie praktyki wychowawcze i wzorce kulturowe panowały w domu rodzinnym Enno Meyera oraz w jaki sposób ukształtował go okres szkolny. To kulturowo-socjologiczne lub prakseologiczne podejście opiera się na założeniu, że dzieci i młodzież przez określony styl życia są socjalizowane w jednoznacznym środowisku społecznym². Dopiero jako młodzi dorośli przestają oni postrzegać środowisko społeczne jedynie jako zbiór informacji, ale integrują to, co nowe, z tym, co już znane lub wyuczone, tworząc tym samym złożony obraz życia³. Jednocześnie to, co

¹ Wolfram Pyta, *Biografische Arbeiten als Methode. Geschichtswissenschaft*, w: Christian Klein (red.), *Handbuch Biographie. Methoden, Traditionen, Theorien*, Stuttgart 2009, s. 331–338, tu s. 336.

² Andreas Reckwitz, *Auf dem Weg zu einer kultursoziologischen Analytik zwischen Praxeologie und Poststrukturalismus*, w: Monika Wohlrab-Sahr (red.), *Kultursoziologie. Paradigmen – Methoden – Fragestellungen*, Wiesbaden 2010, s. 179–205, tu s. 197.

³ Dorothee Wierling, *Geboren im Jahr Eins. Der Jahrgang 1949 in der DDR. Versuch einer Kollektivbiographie*, Berlin 2002, s. 16.

znajome, jest podawane w wątpliwość, zwłaszcza w czasie sytuacji kryzysowych i po ich ustaniu⁴. Uwzględniając wzajemne zależności między środowiskiem społecznym, osobistym usposobieniem i przypadkiem (np. w formie spotkań czy doświadczeń), należy zwrócić uwagę na nowe możliwości działania Enno Meyera i jego zmienione podejście do życia po 1945 r.⁵

To zaskakujące, że nie istnieją prawie żadne prace na temat Enno Meyera, biorąc pod uwagę znaczenie jego wpływu na porozumienie polsko-niemieckie i żydowsko-niemieckie. Podstawą są własne pobieżne wspomnienia Meyera z 1988 r. i praca Krzysztofa Ruchniewicza z 1984 r.⁶ Obie te publikacje i nieliczne artykuły skupiają się na rozmowach podręcznikowych oraz staraniach o powołanie Komisji Podręcznikowej PRL – RFN w 1972 r.⁷

Prezentowany tom nie mógłby powstać bez otwartości, pomocy i przede wszystkim aktywnej współpracy dzieci Enno Meyera, które udostępniły prywatne materiały źródłowe i zdjęcia. Serdeczne podziękowania należą się w tym miejscu Elisabeth, Borchardowi i Martinowi Meyerom-Renschhausenom. Hans-Jürgen Lorenz, nauczyciel i kolega Enno Meyera, dostarczył mi liczne wskazówki i otworzył wiele drzwi, za co także jemu należą się podziękowania. Z byłych uczniów, z którymi rozmawiałem, należy wymienić Uwego Hoffmanna, który wzbogacił niniejszy tom swoimi szczegółowymi wspomnieniami. Spośród wielu świadków historii, którzy z wielkim zaangażowaniem dzielili się informacjami, chciałbym zwłaszcza wspomnieć Hansa von Seggera, w momencie powstania książki 104-letniego przyjaciela i kolegę szkolnego Enno Meyera z jednej klasy. Dotarłem do niego dość późno i niespodziewanie, a nasze długie i owocne rozmowy umożliwiły mi nieco lepszy wgląd w środowisko uczniowskie i polityczną atmosferę Oldenburga w okresie Republiki Weimarskiej.

⁴ Olaf Hähner, *Historische Biographik: Die Entwicklung einer geschichtswissenschaftlichen Darstellungsform von der Antike bis ins 20. Jahrhundert*, Frankfurt/Main i in. 1999, s. 256.

⁵ Por. Rudolf Jaworski, Hans-Christian Petersen, *Biographische Aspekte der „Ostforschung“*. Überlegungen zu Forschungsstand und Methodik, w: Eckhard Hübner, Mathias Niendorf, Hans-Christian Petersen (red.), *Ostmitteleuropa im Fokus. Ausgewählte Aufsätze von Rudolf Jaworski*, Osnabrück 2009, s. 169–186, tu s. 178.

⁶ Enno Meyer, *Wie ich dazu gekommen bin. Die Vorgeschichte der deutsch-polnischen Schulbuchgespräche 1948–1971*, Braunschweig 1988; Krzysztof Ruchniewicz, *Enno Meyer a Polska i Polacy (1939–1990). Z badań nad początkami Wspólnej Komisji Podręcznikowej PRL – RFN, „Prace Historyczne VII”*, Wrocław 1994.

⁷ Krzysztof Ruchniewicz, *Enno Meyer – Pionier des Dialogs und der deutsch-polnischen Verständigung*, w: Krzysztof Ruchniewicz, *Zögernde Annäherung. Studien zur Geschichte der deutsch-polnischen Beziehungen im 20. Jahrhundert*, Dresden 2005, s. 303–309; tenże, *Zögernde Annäherung. Der Beginn des wissenschaftlichen Dialogs zwischen polnischen und deutschen Historikern in der Nachkriegszeit*, w: „Ansichten. Jahrbuch des Deutschen Polen-Instituts Darmstadt”, t. 11, Wiesbaden 2000, s. 23–54.